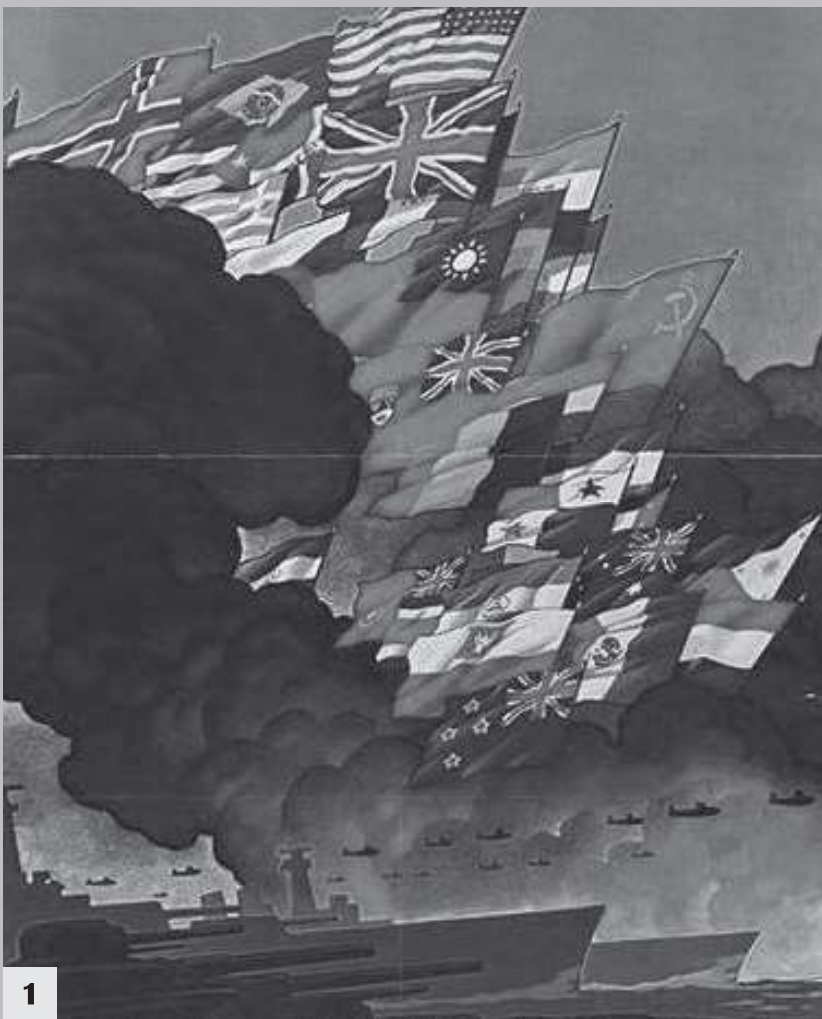

62 NACHTEN

in de opera

de geboorte van de Verenigde Naties
een visueel essay

Francis Baert, tekst en beeldselectie
Lien Desmet, vormgeving

De Verenigde Naties (VN) bestaan dit jaar 70 jaar¹. Tussen 25 april en 26 juni 1945 onderhandelden de delegaties van 50 landen over de oprichting van een nieuwe wereldorganisatie ter vervanging van de Volkenbond. Men bekijkt vaak de stichting van de VN door een Amerikaanse bril². Als gastland, organisator en drijvende kracht achter deze conferentie speelden de Verenigde Staten uiteraard een uiterst belangrijke rol. Zo investeerden ze meer dan twee miljoen Amerikaanse dollar, dat is omgerekend naar vandaag zo'n 26 miljoen dollar³. Recentelijk kwam de oprichting van de VN terug onder de aandacht door een boek geschreven door Mark Mazower, professor geschiedenis aan Columbia University⁴. In zijn boek gaat hij in tegen wat hij de mythevorming noemt rond het ontstaan van de VN. Veeleer dan idealisme, zijn de VN een product van de laatste stuiptrekkingen van (Brits) imperialisme. Om te begrijpen hoe de VN zijn ontstaan, dienen we volgens Mazower niet in Washington, maar wel in Londen te starten. De dominante Amerikaanse of Britse lezing van de oprichting gaat voorbij aan de 'polyfonie' die er in werkelijkheid heerste. In San Francisco werd hevig gediscussieerd en die twistpunten zijn belangrijk om in overweging te nemen. Ze verklaren waarom de VN zijn wat ze zijn (en wat niet zijn). Lord Halifax, de Britse ambassadeur in de Verenigde Staten en delegatielid voor zijn land, zei op de dag van de ondertekening van het Handvest: *We cannot indeed claim that our work is perfect or that we have created an unbreakable guarantee of peace. For ours is no enchanted palace to "spring into sight at once", by magic touch or hidden power. But we have, I am convinced, forged an instrument by which, if men are serious in wanting peace and are ready to make sacrifices for it, they may find means to win it*⁵. San Francisco was

ook maar de laatste fase van een proces dat reeds enkele jaren eerder was gestart. In 1939 begonnen de Amerikanen reeds met het plannen van de naoorlogse wereld. Hiervoor werd door minister van Buitenlandse Zaken, Cordell Hull, een speciaal team opgericht. Het cliché wil dat een beeld meer zegt dan 1000 woorden. Daarom staan we in dit visueel essay stil bij de meerstemmigheid van deze groots opgezette conferentie. Het zenuwcentrum van de onderhandelingen was het operahuis in San Francisco. Het War Memorial Opera House (5, 37) maakte deel uit van het San Francisco War Memorial and Performing Arts Center (SFWMPAC). Tot dit gebouwencomplex behoort ook het Veterans Building (8), waar op 26 juni in het Herbst Theatre het Handvest van de VN werd ondertekend (60). De titel van dit artikel verwijst naar *A Night at the Opera*, de Amerikaanse komische filmklassieker van de Marx brothers, en meer specifiek naar het totaal aantal nachten die nodig waren om te onderhandelen. Omwille van deze reden werden er bijgevolg 62 foto's geselecteerd die een mooi inzicht verschaffen in het wel en wee van de conferentie. Dit essay vormt een verfrissende visualisatie van de vele academische publicaties over dit onderwerp. De opvallende keuze voor San Francisco als locatie voor de conferentie zou een ingeving geweest zijn van de – nochtans in Chicago geboren – Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Edward Stettinius Jr. (man met papier 16). Tijdens de Jalta-conferentie was hij in het midden van de nacht wakker geworden door een droom die hij had over San Francisco: *I saw the golden sunshine, and as I lay there on the shores of the Black Sea in the Crimea, I could almost feel the fresh and invigorating air from the Pacific*⁶. Tegen het einde van de Jalta-conferentie had hij president Franklin D. Roosevelt kunnen overtuigen

3

4

5

van deze locatie. Het State Department zette een ganse public relations campagne op in de maanden die aan de conferentie voorafgingen. Het State Departement trok duidelijk de kaart van communicatie en transparantie en trad daarom zoveel mogelijk in dialoog met politici, het middenveld en de ganse bevolking. Een volledig uitgewerkte campagne werd opgezet met speeches, interviews, radioprogramma's, met als klapstuk het filmen van twee documentaires. Dit werd aanzien als een eerste echte succesvolle vorm van public diplomacy. Om deze campagne mee te ondersteunen, werd het hoofd van de Library of Congress en tweevoudig Pulitzerlaureaat, Archibald MacLeish, aangetrokken. De Dumbarton Oaks voorstellen met meer informatie over de blauwdruk van het Handvest werden verspreid op grote oplage (200.000 stuks) en heel wat informatiegesprekken en lezingen werden belegd, zo'n 500 in totaal. Bovendien werden met het middenveld zo'n 335 meetings gehouden over heel de Verenigde Staten: met krantenredacties in New York, schooldirecteurs in Baltimore, nationale conferenties van burgemeesters in Miami, vakbondsafgevaardigden of religieuze leiders in Washington⁷. Daarnaast richtte men zich ook op Hollywood, dat na vele jaren oorlog hunkerde naar een positieve boodschap. Zo toonde men een 15 minuten durende documentaire *Watch Tower Over Tomorrow* in 16.000 zalen over het ganse land. Naar schatting werd deze film door zo'n 15 à 20 miljoen Amerikanen bekeken. De campagne miste duidelijk haar effect niet. Volgens opiniepeilingen was 85 procent van de Amerikanen voorstander van de oprichting van de VN. Het State Department ontving als reactie wekelijks zo'n 20.000 brieven van het publiek. Roosevelt zette alles op alles om van de VN geen tweede Volkenbond te maken, want deze was destijds door het Amerikaanse Congres weggestemd. Hij slaagde wel degelijk in zijn opzet: één week na San Francisco stemde het Congres met 89 tegen twee stemmen voor het Handvest. Roosevelt zelf maakte deze stemming echter niet meer mee. Een kleine twee weken vóór het begin van de conferentie, op 12 april, overleed de Amerikaanse president. Vicepresident Harry S. Truman diende over te

nemen (17). Men was enigszins bevreesd dat door het overlijden van Roosevelt de conferentie niet langer zou doorgaan. Tijdens het eerste uur van zijn ambtstermijn verklaarde Truman echter dat de conferentie gewoon volgens schema zou plaatsvinden. Voor de vele internationale gasten werden hotels ter beschikking gesteld. In het Fairmont hotel op Nob Hill (3) waren de delegatieleden van België, Joegoslavië, Noorwegen, Saoedi-Arabië, Tsjecho-Slowakije, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika gelogeerd. Andere hotels die werden gebruikt waren Mark Hopkins, St Francis, Sir Francis Drake en Whitcomb (4, 6-7).

Deelname aan de San Francisco Conference on International Organization, de officiële benaming van de bijeenkomst, was voorbehouden aan alle ondertekenaars van de Declaration by United Nations. Deze verklaring werd op nieuwjaarsdag 1942 ondertekend en bracht alle landen samen die in oorlog waren met de Asmogendheden (1)⁸. Daarnaast konden andere landen tegen 1 maart 1945 alsnog aansluiten. De Verenigde Staten vreesden immers dat bepaalde Latijns-Amerikaanse landen anders uit de boot vielen. De conferentie startte met 46 delegaties: Australië (29), België (9), Bolivia, Brazilië, Canada, Chili, China, Colombia, Costa Rica,

Cuba, de Dominicaanse Republiek, Ecuador (31), Egypte (25), El Salvador, Ethiopië (24), Frankrijk, Griekenland, Guatemala, Haïti, Honduras, India, Iran, Irak, Libanon, Liberia (23), Luxemburg, Mexico, Nederland, Nieuw Zeeland, Nicaragua, Noorwegen, Panama, Paraguay, Peru, de Filipijnen, Saoedi-Arabië (26), Syrië, Tsjecho-Slowakije, Turkije, Zuid-Afrika, de Sovjet-Unie, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Uruguay, Venezuela en Joegoslavië. Opvallend hierbij is de grote participatie van Latijns-Amerikaanse landen (21, foto van een Pan-Amerikaanse barbecue). Geen enkel onderwerp werd uit de weg gegaan; alles was voer voor discussie. De Fransen wensten dat naast het Engels ook het Frans als officiële onderhandelings taal werd beschouwd terwijl de Sovjet-Unie bezwaar maakte tegen het voorzitterschap van Stettinius Jr., maar de eerste dagen raakten de gemoederen vooral oververhit door de participatie van verschillende landen aan de conferentie. Stalin wilde initieel dat alle 16 Sovjetrepublieken deelnamen, maar moest uiteindelijk genoegen nemen met de participatie van Oekraïne en Wit-Rusland, al ging dat ook niet zonder slag of stoot. De Sovjet-Unie had bezwaar tegen de deelname van Argentinië omdat het land er van beschuldigd werd hand- en spandiensten aan de Asmogendheden te hebben verleend. De andere Zuid-Amerikaanse delegaties wilden Argentinië er absoluut bij. Uiteindelijk werd op 30 april beslist dat deze drie landen konden toetreden tot de onderhandelings tafel. Op foto 30 wordt de vlag van Argentinië toegevoegd aan het decorum, op foto 38 het naambordje van Wit-Rusland. Foto 14 toont een groepsportret van de Oekraïense delegatie. Toen de conferentie begon, was Europa nog steeds in oorlog. Duitsland capituleerde pas op 9 mei (10, 13). Hierdoor waren heel wat militairen aanwezig in San Francisco, niet alleen ter ondersteuning (49), maar ook zoals op foto 54 te zien is, werden heel wat recepties aangeboden ter ere van de strijdkrachten. Tijdens de onderhandelingen hielden verschillende militairen ook hun uniform aan, zoals te zien is bij de Belgische socialistische senator, jurist en kolonel, Henri Rolin (41). Door het einde van de oorlog aan het Europese front, sloot een Deense delegatie op 5 juni aan (12). Dit bracht het aantal officiële delegaties op 50. Rond Polen werd geen oplossing gevonden. Ondanks aandringen van de Sovjet-Unie werd het niet als deelnemend land toegelaten. Door een handige zet van Paul-Henri Spaak werd alsnog een compromis gevonden en werd beslist dat het land na de conferentie alsnog als stichtend lid van de VN werd opgenomen. Zodoende komt de teller van stichtende VN-lidstaten op een totaal van 51 landen. Toen Stettinius Jr. de eerste vergadering van het steering committee wilde inleiden, sprak hij de zaal toe. Een persoon dicht bij hem vertaalde onmiddellijk alles naar het Frans. Stettinius stopte, en ging na een korte pauze verder. Een

andere persoon, vertaalde opnieuw zijn woorden. Na een derde keer, begon het publiek te lachen. Stettinius draait zich naar Alger Hiss, secretaris-generaal van de conferentie, om te zien wat er gaande was. De Fransen waren de Amerikanen echter te slim af geweest, want zij hadden zeer bekwame tolken naar de conferentie meegebracht. De Amerikanen konden toen wel niet anders dan toestaan om verdere vertaling naar het Frans toe te laten⁹. De conferentie moet voor alle deelnemers een ongelooflijk speciale ervaring geweest zijn. Luxemburgs delegatielid, Joseph Bech, vond het zelfs een religieuze ervaring: *Puisse, pour finir, rappeler une parabole. Un homme passe sur un chantier où se construit une cathédrale: un ouvrier auquel il demande ce qu'il fait, lui répond: 'Je taille des pierres.' Un second: 'Je gagne mon salaire'. Le troisième, auquel il pose la même question, tourne son regard fervent de croyant vers la cathédrale naissante et répond: 'Je construis une cathédrale'. Que l'esprit et la foi de cet ouvrier nous animent tous ici, nous qui sommes appelés à construire la charpente de la paix et le nom de San Francisco, le nom du Saint dont la vie fut tout entière un hymne à la paix, sera béni par les générations à venir*¹⁰. Zoals reeds vermeld, woedde bij aanvang de oorlog in Europa nog. Het aantal 'deelnemers' aan de conferentie is duizelingwekkend. Enkele cijfers: de 50 deelnemende landen vaardigden 282 officiële delegatieleden af, bijgestaan door 1.444 technische medewerkers, zoals tolken of persverantwoordelijken; 2.636 journalisten volgden de conferentie (52); de Amerikanen hadden verder een grote groep mensen opgetrommeld uit diverse geledingen van de samenleving: 1.058 ondersteunend personeel (47, 50), 400 medewerkers van het Rode Kruis, 800 scouts, 188 telefonie- en telegrafieoperators (46), 2.262 Amerikaanse strijdkrachten (49) en ten slotte 800 vrouwelijke vrijwilligers van de American Women's Voluntary Services (AWVS). Daarnaast waren heel wat mensen uit verschillende middenveldorganisaties als 'lobbyisten' in de stad te vinden (later meer hierover). Hierdoor kan gezegd worden dat zo'n 10.000 mensen aanwezig waren op de conferentie¹¹. De oprichting van de VN kan als een prachtig polyfonisch werk gezien worden. Heel wat bekende namen uit de politiek, diplomatie of academische wereld waren er aanwezig. Nationale delegaties verschilden wel sterk in grootte. Ze bestonden enerzijds uit officiële delegatieleden met stemrecht en anderzijds uit adviseurs en ander ondersteunend personeel. De kleinste delegaties waren die van El Salvador, Luxemburg en Paraguay, met telkens maar slechts drie leden. De Belgische delegatie bestond uit 19 leden (13 officieel) en is zodoende vergelijkbaar met de 18 van de Sovjet-Unie. De Franse delegatie bestond uit 74 leden, de Chinese uit 91, maar de echte uitschieter was de Verenigde Staten met 174 leden (slechts acht officieel).

9

10

11

Europa

De op 12 februari 1945 gevormde Belgische regering-Van Acker I, een regering van nationale eenheid, stuurde een omvangrijke delegatie die evenwichtig verdeeld was over alle toen gangbare politieke families (de socialisten, de katholieken, de liberalen en de communisten)¹². Al speelden de socialisten en katholieken een dominante rol. Even was er commotie over het feit dat er geen enkele Waal tot de delegatie behoorde. Fernand Dehousse, professor aan de Luikse universiteit, nam deze rol op zich. Tot de delegatie behoorden verschillende eminente specialisten in het internationaal recht. Paul-Henri Spaak was als minister van Buitenlandse Zaken de delegatieleider. Spaak keerde op 6 mei echter terug naar België omdat de kiemen van de Koningskwesitie ontstonden. Hij werd als delegatieleider vervangen door gewezen minister August De Schryver. De binnenlandse moeilijkheden kwamen niet als een verrassing. Men had immers reeds geanticipeerd op de problematiek. Katholiek boegbeeld en internationalist, Frans Van Cauwelaert, was om die reden immers niet toegetreden tot de delegatie, hoewel hij tijdens de oorlog in New York verbleef en net daarom een geschikte keuze was geweest¹³. Verschillende leden van de Belgische delegatie op foto 9, van links naar rechts: Roland Lebeau, Walter Loridan, Baron Robert Silvercruys, Henri Rolin, August De Schryver, Fernand Dehousse, Victor de Laveleye, Fernand Vanlangenhove en Jan Goris. De Nederlandse delegatie werd geleid door Eelco Nicolaas van Kleffens (II, man met krant), eminent jurist en minister van Buitenlandse Zaken van Nederland. Van Kleffens was een verdienstelijk carrièrediplomaat en

vertegenwoordigde Nederland bij de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Organisatie van Europese Economische Samenwerking (OEEC) en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS). Van Kleffens was voorzitter van de Algemene Vergadering van de VN in 1954-55¹⁴. Zowel België als Nederland gelden vandaag als grote voorstanders van de VN. Noch Spaak noch van Kleffens waren echter grote voorstanders van het uiteindelijke resultaat van de onderhandelingen in San Francisco. De Noorse delegatie werd voorgezeten door Trygve Lie (man links op foto 10), die later de eerste secretaris-generaal van de VN werd.

Amerika's

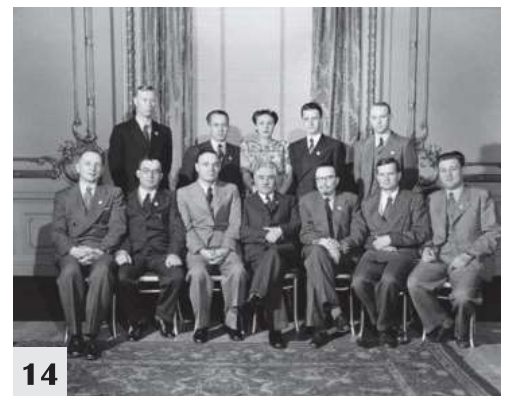
Een reden waarom de Amerikaanse 'lezing' van San Francisco zo domineert in de academische wereld, is deels te wijten aan de indrukwekkende personaliteiten die zich in de officiële delegatie bevonden, of als ondersteunend lid deel uitmaakten van het secretariaat of andere ondersteunende functies: vijf leden die het presidentschap van de Verenigde Staten zouden ambiëren in hun latere leven (W. Averell Harriman, Nelson Rockefeller, Harold Stassen (20), Adlai Stevenson II en Arthur Vandenberg), én later minister van Buitenlandse Zaken (John Foster Dulles) en een Nobelprijswinnaar (Ralph Bunche)¹⁵. De nagedachtenis van de overleden Roosevelt was zeer aanwezig tijdens de conferentie. Hij had zich verregaand geëngageerd en die mensen op sleutelposities zorgvuldig uitgekozen¹⁶. De naam van de nieuw op te richten organisatie was dan ook ter ere van Roosevelt en zijn *Declaration by United Nations*. Niet iedereen was trouwens te vinden voor deze

12

13

14

15

16

17

naam. De Fransen vonden ze van weinig smaak getuigen (afkorting in het Frans is het woord “naakt”, vandaar dat in die taal O.N.U. gebruikt wordt). Heel wat andere landen hadden andere voorstellen. Mexico dacht aan de *Permanent Union of Nations*, Cuba de *World Community of Nations*, Venezuela de *Associated Nations*¹⁷. Truman hield zich op de vlakte, maar steunde zijn mensen waar nodig. Dit is het grote verschil met Dumbarton Oaks, waar de grote lijnen werden uitgezet. Dit was een onderonsje tussen Churchill, Roosevelt en Stalin¹⁸. In San Francisco waren de grote wereldleiders niet aanwezig - behalve een sporadisch optreden van Truman als leider van het gastland¹⁹. Achter de schermen was er druk diplomatiek verkeer. Een speciaal gezant, Harry Hopkins, werd er zelfs voor naar Moskou gestuurd. De meningen over Stettinius Jr. waren echter wat verdeeld. Ralph Bunche noemde de minister van Buitenlandse Zaken een complete mislukking²⁰. Volgens Schlesinger was de minder dominante rol van Stettinius, juist een diplomatiek voordeel en heeft hij sterk bijgedragen aan het welslagen van de conferentie²¹. Ook Cornelia Meigs is positiever gestemd over Stettinius: *But he was, for personal as well as political reasons, the real center of the Conference. He knew all the secrets and handled them with discretion; to him were brought all the problems, major and minor alike*²². De negatieve beeldvorming over Stettinius komt mede omdat hij net na San Francisco, op 3 juli vervangen werd als minister van Buitenlandse Zaken door senator James F. Byrnes. Tot de Amerikaanse officiële delegatie behoorden acht leden: minister van Buitenlandse Zaken Edward Stettinius, gewezen minister van Buitenlandse

Zaken Cordell Hull – tevens de langst zittende persoon op die positie in de geschiedenis van de Verenigde Staten, de senatoren Tom Connally en Arthur Vandenberg, congresleden Sol Bloom and Charles Aubrey Eaton en gewezen gouverneur Harold Stassen. Tot de delegatie behoorde ook een vrouw, Virginia ‘Dean’ Gildersleeve (18). Zij was als professor Engelse letterkunde jarenlang decaan van het Barnard College, een liberal arts college, met hechte relaties met Columbia University. Op het State Department werkten verschillende grote personaliteiten: Leo Pasvolosky (15), een Russisch immigrant en journalist die reeds in 1939 deel uitmaakte van het team dat plannen maakte rond de VN. Hij wordt als één van de belangrijkste architecten van het Handvest gezien. Nelson Rockefeller (48), later 41ste Vicepresident van de Verenigde Staten onder Gerald Ford en gouverneur van de staat New York, leidde de dienst binnen het Ministerie van Buitenlandse Zaken die de relaties met Latijns-Amerika opvolgde. Hij speelde een ietwat dubieuze rol tijdens de conferentie, speelde vaak solo-slim en ging in tegen de richtlijnen van zijn Amerikaanse collega’s. Na de conferentie werd hij ontslagen. Rockefeller kon zijn rijke familie wel zover krijgen om grond ter beschikking te stellen voor de nieuw op te richten organisatie. Hierdoor werd uiteindelijk New York de hoofdzetel van de VN²³. De reeds genoemde Ralph Bunche, later Nobelprijswinnaar voor de Vrede, nam als technisch expert deel aan de conferentie. Hij speelde een sleutelrol in de ontwikkeling van de hoofdstukken over de Trustschapsraad. Bunche werd er bijgehaald omwille van zijn expertise over Afrika²⁴. Hull, die van Tennessee was, contacteerde Tom Connally, voorzitter van de

18

19

20

21

Senaatscommissie Buitenlandse Zaken, een Texaans senator: *Tom, I want to ask you – I'm not really asking you, I'm informing you before I inform others – we want to employ for the future colonial problems of this international organization the best qualified man, who happens to be a Negro. Yes, Tom, he is the best qualified*²⁵. Een andere latere Nobelprijswinnaar voor de Vrede en belangrijke innovator in de VN was Leaster Pearson (19), delegatielid van Canada en later ook leider van de liberalen en premier tussen 1963 en 1968 van zijn land.

Afrika

Jan Smuts (22), Afrikaner, staatsman, militair en filosoof speelde een bepalende rol tussen 1900 en 1950 in wat nu Zuid-Afrika is. Smuts is de enige politicus die zowel aanwezig was tijdens de onderhandelingen voor de oprichting van de Volkenbond als van de VN. Het is Smuts die opperde dat het Handvest ook ruimere publieke steun diende te krijgen in de vorm van een inleiding die appelleerde aan hogere idealen. Hij pleitte dan ook om de preambule toe te voegen. Weinig delegaties waren tevreden over de tekst van Smuts, maar er was nog minder eensgezindheid over een andere tekst. De Amerikanen wensten een kortere en betere tekst. Dean Gildersleeve vond het Engels schabouwelijk. Maar zij werd teruggefloten door de Russen. Er werd haar verteld dat het hier niet om literatuur ging, maar om politiek²⁶. Later is de tekst ook bekritiseerd door eminente juristen als Hans Kelsen²⁷. Belangrijkste wijziging was de eerste zin van de preambule. In de tekst van Smuts las die als “the high contracting parties”. De Amerikanen stelden voor om er de intussen legendarische “We, the people of the United Nations” van te maken²⁸. Een heikel punt waren de kolonies.

Slechts drie onafhankelijke Afrikaanse landen,

Egypte (25), Ethiopië (24) en Liberia (23) hadden delegatieleden op de conferentie. De Egyptische delegatie speelde een zeer actieve rol tijdens de onderhandelingen, de twee andere landen hadden slechts kleine delegaties en hun beperkte kennis van het Frans en Engels, bijvoorbeeld bij de Ethiopische delegatieleider en publiek intellectueel Ras Betwoded Makonnen Endelkachew, zorgde voor een minieme rol.

Een opvallende verschijning in San Francisco was Filippino Carlos P. Romulo (27). De man had Engels gestudeerd aan Columbia University, gewerkt als journalist wat hem een Pulitzerprijs opleverde. Tijdens de oorlog werkte hij als persattaché voor de Amerikaanse generaal Douglas MacArthur. Hij werd de eerste Aziat die de Algemene Vergadering voorzat en was veelvuldig minister in zijn geboorteland. Hij wierp zich op als een sterk debater die de koloniale mogendheden hard aanpakte, maar tegelijk wel opportunistisch dacht. Zo liep hij in de kantine Paul-Henri Spaak tegen het lijf en Romulo stelde voor om samen te lunchen. *After our lunch, when he was about to stand up, he said, “Now, General, I want to take this off my conscience. Listening to you in the Committee, I hated you. I thought you're a monster. And I hated your guts.” But he said “After talking to you, and I'm glad I had my lunch with you, now, I know you better.” Well, I said, “Mr Spaak”, I said, “what does that show?” It must be, somewhere, a spark of the Divine. “Now,” I said, “You spoke to me, I spoke to*

26

27

28

*you and there is mutual understanding”. We shook hands and he said, “you are right”*²⁹. Spaak had enorme moeite met de opdeling tussen grote en kleine landen. Hij was dan ook geen voorstander van het veto.

Oceanië

De man die zich opwierp als de echte verdediger van middelgrote landen was de Australisch delegatieleider Herbert Evatt (links op foto 29, samen met Anthony Eden, minister van Buitenlandse Zaken van het Verenigd Koninkrijk). Het concept van ‘middle power’, om een onderscheid te maken tussen grote, middelgrote en kleine landen, werd er veelvuldig in discussies gebruikt. Dit

22

23

24

25

29

30

31

leidde echter tot een ietwat hilarische passage in de Belgische Kamer toen August De Schryver verslag uitbracht aan het halfond over de conferentie en een wat ongelukkig gekozen vertaling van 'middle power' gebruikte: (...) *ik heb het genoeg in bladen, te San Francisco, te kunnen lezen dat België ook geplaatst wordt onder de middelmatige Staten*. Waarop Camille Huysmans vroeg: *in alles?*³⁰. Naast de deelname van 50 landen, waren verschillende internationale organisaties vertegenwoordigd. De Volkenbond was aanwezig met een kleine delegatie, het Permanente Hof van Internationale Justitie, de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), de Interimcommissie voor Voedsel en Landbouw, voorloper van de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) en de United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) (34), een internationale organisatie die kortstondig bestond van 1943 tot 1947 alvorens op te splitsen in andere organisaties. In San Francisco bevonden zich heel wat lobbyisten van verschillende middenveldorganisaties. De Amerikanen hadden een accreditatie verleend aan 42 organisaties. De discussies in de plenaire vergadering waren openbaar en werden gevolgd door heel wat toehoorders (40). De promotiecampagne had zijn vruchten afgeworpen en heel wat vertegenwoordigers van talloze verenigingen waren present. "We, the people", was immers tot dan toe hoofdzakelijk synoniem voor blank en man. Zo waren heel wat vrouwenorganisaties (18, 33) aanwezig. Foto 33 toont Dorothy Detzer van de Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), een organisatie die nog steeds bestaat³¹. Het aspect van rassendiscriminatie in het gastland kreeg natuurlijk een gans nieuwe dimensie door de aanwezigheid van officiële delegaties uit Afrika. Het principe van één land, één stem, maakte dat een land als Liberia op gelijke voet werd gezet als landen als Nederland of het Verenigd Koninkrijk. In feite was dit niet zo, maar de conferentie heeft een emanciperende rol gespeeld bij de ontvoogding van Afro-Amerikanen³². Maar zwarte activisten lobbyden ook actief vanuit verschillende delegaties om bepaalde punten rond zelfbeschikkingsrecht of gelijkheid in het Handvest te krijgen. Foto 35 toont Mary MacLeod Bethune, 'The first Lady of the Struggle', iconisch figuur uit de Afro-Amerikaanse burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten. Bethune was nog adviseur geweest van president Roosevelt. Zij behoorde samen met Walter Francis White en W.E.B Du Bois

32

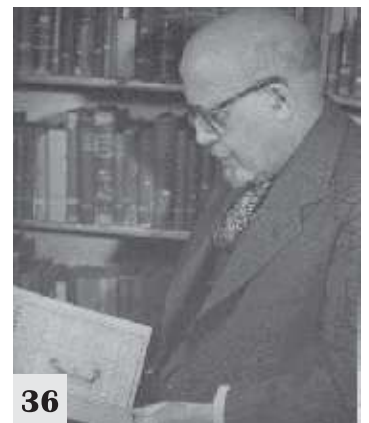
33

34

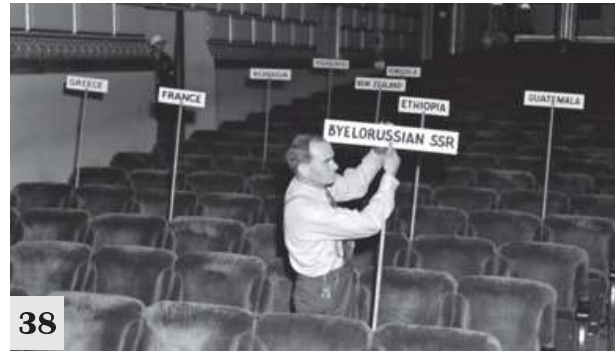
35

36

(36) tot de drie gezanten van National Association for the Advancement of Colored People (NAACP). Du Bois was de grote iconische intellectuele leider van de burgerrechtenbeweging en één van de stichters van de NAACP. Auteur van de klassieker *The Souls of Black Folk* en tot op vandaag een referentiepunt voor de burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten. De Britten reageerden furieus op de aanwezigheid van deze activisten. *This is the craziest yet. I hope we shall deny these bands of lunatics any part in the conference on pain of ourselves going home*³³. Op zich betekende San

Francisco weinig voor de dagelijkse situatie van de kleurlingen in de Verenigde Staten. Maar om de woorden van Nigeriaans politiek activist en latere president Nwafor Orizu te citeren: *the objective of the Negro has changed totally. He is grown to demand his right with irresistible determination; He is grown to say: 'although I am American, I want to remain and American by right but I am proud that I descended from the noble African whom we shall no more stand by and see the European gangsters devour them' That is the significance of the Negro in San Francisco*³⁴.

41

42

43

44

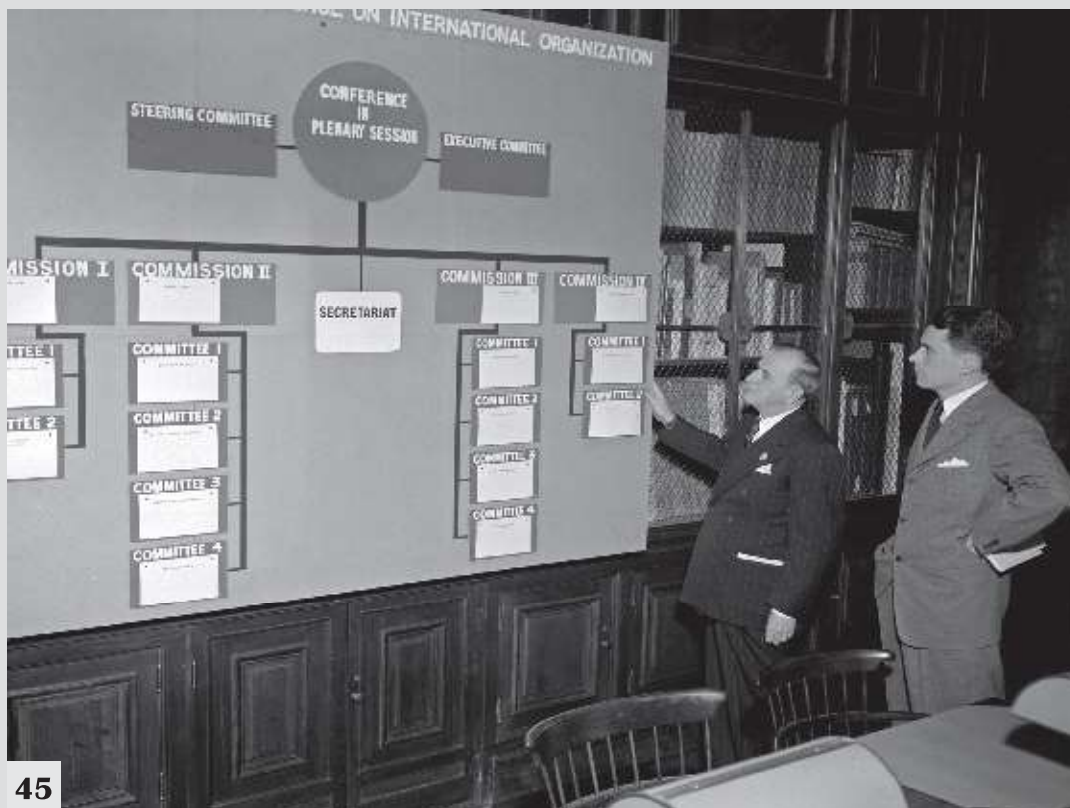
Werkschema

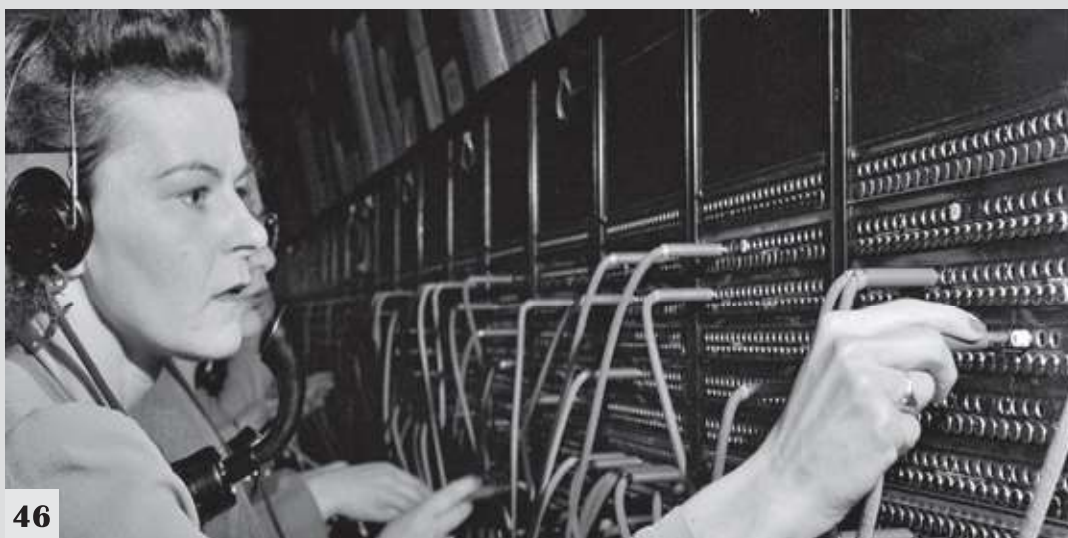
Commissie 1 General provisions: Rolin, Marteaux, Loridan
Preamble, purposes and principles: Van der Elst
Membership, amendment and Secretariat: Rolin, Lebeau

Commissie 2 General Assembly: De Schryver, de Laveleye
Structure and procedures: de Laveleye, Silvercruys
Political and security functions : Rolin, Dehousse
Economic and social cooperation: Dehousse, Lebeau
Trusteeship system: De Schryver, Loridan

Commissie 3 Security Council: Spaak, Vanlangenhove
Structure and function: Silvercruys, de Laveleye
Peaceful settlement of disputes: De Visscher, Loridan
Enforcement arrangements: Vanlangenhove, Rolin
Regional arrangements: Vanlangenhove, Loridan

Commissie 4 Judicial organization: De Visscher, Nisot
International Court of Justice: De Visscher, Nisot
Legal problems: Dehousse, Nisot

46

De conferentie werd vanaf de vijfde zitting op 30 april verdeeld in vier commissies en 12 sub-comités (45). Voor een overzicht van de verschillende commissies en de Belgische vertegenwoordigers, zie schema. De Belg Henri Rolin (41) was voorzitter van commissie I. Er werd in die commissies stevig gediscussieerd (42-44). Niet minder dan 1500 amendementen werden voorgesteld³⁵. Per dag werd er gemiddeld 500.000 bladen papier gebruikt, wat neerkwam op 78 ton (47). Delegaties konden gebruik maken van een bibliotheek en leeszaal met meer dan 3.000 boekdelen (51). Jo Mielziner (39), verzorgde de aankleding van het Operahuis (37). Mielziner was een bekend decorontwerper op Broadway en veelvuldig Tony-winnaar. Vooral bekend van zijn hand is het décor van *Dood van*

een handelsreiziger van Arthur Miller. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte Mielziner als camouflagespecialist voor het Amerikaanse leger. Het bruisende San Francisco was ook het toneel voor heel wat vertier. De Amerikanen hadden de Armeense chef-kok van het Omar Khayyam restaurant aangetrokken om de maaltijden te verzorgen³⁶. De Russen hadden per schip wodka en kaviaar laten aanvoeren. Zoals in het begin aangegeven had het State Department ook zijn heil gezocht bij Hollywood. Het Alcazar Theatre toonde elke dag verschillende speciaal geselecteerde films, daarnaast vonden er opvoeringen plaats van Franse poëzie (59). Deze cinemazaal veranderde hierdoor zelfs enkele jaren van naam in het United Nations theatre (57). Films die op het programma stonden waren: *The Immortal Blacksmith*,

47

48

49

50

51

52

The Silver Fleet, The Rainbow, La Marseillaise, Tonight and Every Night en Gone With the Wind. Orson Welles (53, hier op de foto samen met Rita Hayworth) was een prominent vertegenwoordiger van Hollywood. In zijn radioprogramma *This is My Best* had hij op 17 april reeds stil gestaan bij de dood van Roosevelt en het belang van de San Francisco-conferentie. Hij trad op als adviseur van Blue-ABC die verslag over de conferentie uitbracht. Hij presenteerde een uitzending op de openingsdag van de conferentie en hield tijdens de conferentie op zondagnamiddagen discussies in het *San Francisco Civic Auditorium*. Foto 56 toont een receptie aangeboden door Turkije. Op de foto herkennen we ondermeer de actrice Lana Turner bekend van *The Postman Always Rings Twice*. Ook de bekende Amerikaanse documentaire fotografe Dorothea Lange (58), bekend om haar iconisch werk rond de Depressie, was actief op de conferentie. Op 26 juni werd het Handvest (bestaande uit 111 artikels) ondertekend door de 50 delegaties (60-62). Na de ratificatieprocedures in de verschillende landen, trad het Handvest in werking op 24 oktober 1945. Enkele jaren later werd deze dag officieel *United Nations day*. Naast het Handvest werd ook het Statuut van het Internationaal Gerechtshof (bestaande uit 70 artikels) ondertekend, en als derde en laatste document werd ook de overeenkomst voor de voorbereidende commissie ter oprichting van de VN (summiere tekst van een paar pagina's). Deze commissie was werkzaam in de periode 1945-46, en onder de leden bevond zich Paul-Henri Spaak. De originele kopie van het Handvest werd via een legervliegtuig naar het Witte Huis overgevlogen. Omdat Alger Hiss het als zo'n kostbaar stuk zag, werd er speciaal een parachute aan het Handvest gebonden³⁷.

54

55

56

57

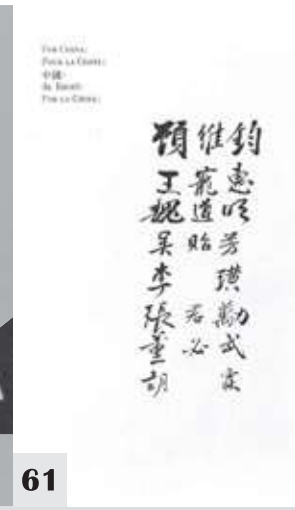
58

59

60

61

Over de Conferentie van San Francisco is heel wat geschreven. Een goed startpunt voor verdere informatie is de volgende webpagina van de Verenigde Naties: <http://research.un.org/en/docs/uncharter/drafting>

Biografie

Francis Baert is als onderzoeker verbonden aan de United Nations University Institute on Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS) te Brugge en de Universiteit Gent.

Lien Desmet is Communication Intern voor de United Nations University Institute on Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS) te Brugge.

Copyright

Foto 1 (Wikipedia/US Office of War Information), 2 (UN Photo/McLain 154777), 3 (UN Photo/McLain 154776), 4 (UN Photo 154775), 5 (UN Photo 155194), 6 (UN Photo 169808), 7 (UN Photo 154778), 8 (UN Photo/Eastman 157987), 9 (UN Photo/Eastman 84224), 10 (UN Photo 152344), 11 (UN Photo/Rosenberg 152338), 12 (UN Photo/Rosenberg 200641), 13 (UN Photo/Rosenberg 77290), 14 (UN Photo/Rosenberg 84188), 15 (UN Photo/Rosenberg 160507), 16 (UN Photo/Eastman 155534), 17 (UN Photo/McCreary 200663), 18 (UN Photo 157540), 19 (UN Photo/Mili 190914), 20 (UN Photo/Mili 1279), 21 (UN Photo/Rommel 167184), 22 (UN Photo/Acme 170574), 23 (UN Photo/Rommel 151651), 24 (UN Photo/Rosenberg 159672), 25 (UN Photo/Lundquist 235728), 26 (UN Photo/Rosenberg 160543), 27 (UN Photo/Lundquist 159663), 28 (UN Photo/Yould 152490), 29 (UN Photo/Rosenberg 152436), 30 (UN Photo/McLain 157351), 31 (UN Photo 156938), 32 (UN Photo 169021), 33 (UN Photo/Rosenberg 157359), 34 (UN Photo/Rosenberg 84189), 35 (UN Photo/Greene 168919), 36 (Creative Commons, irionpozo), 37 (UN Photo 1340), 38 (UN Photo/McLain 157130), 39 (UN Photo/Rosenberg 150597), 40 (UN Photo/Mili 157597), 41 (UN Photo/Mili 84196), 42 (UN Photo/Mili 178482), 43 (UN Photo/Rosenberg 178651), 44 (UN Photo/Mili 157961), 45 (UN Photo/McLain 161940), 46 (UN Photo/McLain 151654), 47 (UN Photo/Rosenberg 172072), 48 (UN Photo/McCreary 178639), 49 (UN Photo/Otto 150494), 50 (UN Photo/Eastman 155204), 51 (UN Photo/Rommel 156979), 52 (UN Photo/Rommel 160546), 53 (Creative Commons, Rebel Without a Cause), 54 (UN Photo/Eastman 160508), 55 (UN Photo/Yould 179008), 56 (UN Photo/Eastman 160527), 57 (Creative Commons, William), 58 (UN Photo/Rosenberg 161987), 59 (UN Photo/Greene 170580), 60 (UN Photo/McCreary 122222), 61 (UN Photo 84668), 62 (UN Photo/Rosenberg 97326).

Voetnoten

1. Met dank aan Megan Debbaut, Lien Jaques en Pascale Vantorre.
2. Russell, R.B. *A history of the United Nations Charter. The role of the United States 1940-1945* (Washington: The Brookings Institution, 1958), Schlesinger, S.C. *Act of creation. The founding of the United Nations* (Boulder: Westview Press, 2003).
3. *Yearbook of the United Nations 1946-1947* (New York: United Nations Department of Public Information, 1947), p. 14.
4. Mazower, M. *No enchanted palace: the end of empire and the ideological origins of the United Nations* (Princeton: Princeton University Press, 2009). Baert, F. boekbespreking van Mazower, M. *No enchanted palace*, *Wereldbeeld*, 2010, 34(2): 33-38.
5. Mazower, M. *No Enchanted Palace*, p. 1.
6. Schlesinger, S.C. *Act of creation*, p. 61.
7. Haynes, L. *Mobilizing public support for the United Nations. A case study of State Department leadership in building public and Congressional support for a leading U.S. role in international organization 1944-1945*, working paper, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, November 2001. Beschikbaar via: <http://www.hks.harvard.edu/cchrp/Web%20Working%20Papers/CPLHaynes.pdf>
8. Plesch, D. *America, Hitler, and the UN: How the Allies Won World War II and Forged A Peace* (London: I.B. Tauris, 2011)
9. United Nations oral history project, Alger Hiss, 13 February 1990, pp. 27-8.
10. Procès-verbal de la septième séance plénière, Théâtre de l'Opéra, 1 mai 1945 à 20h.30. Doc. 58 P/15. *Documents of the United Nations Conference on International Organization*, vol. 1, pp. 527-528.
11. Eagleton, C. *The Charter adopted at San Francisco*, *The American Political Science Review*, 1945, 39(5), p. 935.
12. Voor twee gezaghebbende studies over de Belgische positie in San Francisco: *Carnegie Endowment for International Peace, La Belgique et les Nations Unies*, 1958; Yakemtchouk, R. *L'adhésion de la Belgique à l'O.N.U. (1944-1945). La contribution belge à la rédaction de la charte de San Francisco*, *Studia Diplomatica*, 1995, XLVIII (1-2): 1-207. Een mix tussen oorgetuigenverslag en analyse: Dehousse, F. *Cours de politique internationale. Le plan de Dumbarton Oaks, La Conférence de San Francisco, La Charte des Nations Unies* (Bruxelles : J. Lebègue et. Co., 1945).
13. Kwanten, G., *August-Edmond De Schryver 1898-1991: Politieke biografie van een gentleman-staatsman* (Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001), pp.287-288.
14. *Biografisch Woordenboek van Nederland (BWN) 1880-2000*. Beschikbaar via: <http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000>
15. Abramson, R. *Spanning the century: the life of W. Averell Harriman* (New York: Morrow, 1992), Vandenberg, A.H. jr. ed. *The private papers of Senator Vandenberg* (Boston: Houghton Mifflin, 1952).
16. Hoopes, T. en Brinkley, D. *FDR and the creation of the U.N* (New Haven: Yale University Press, 1997).

17. Simma, B. *The Charter of the United Nations. A commentary* (Oxford: Oxford University Press, 1994), p. 46.
18. Hilderbrand, R.C. *Dumbarton Oaks: the origins of the United Nations and the search for postwar security* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1990)
19. Medio mei verlieten zelfs de ministers van Buitenlandse Zaken van de P-5 de conferentie (buiten Stettinius die bleef).
20. Schlesinger, S.C. *Act of creation*, p. 75.
21. Schlesinger, S.C. *Act of creation*.
22. Meigs, C. *The great design. Men and events in the United Nations from 1945 to 1963* (Boston: Little, Brown and Company, 1964), p. 44.
23. Andere steden lobbyden ook voor de hoofdzetel, o.a. San Francisco en Philadelphia. De Amerikanen wilden vooral niet dat opnieuw voor Europa werd gekozen.
24. Baert, F. boekbespreking van Hill, R.A. en Keller, E.J. *Trustee for the Human Community. Ralph J. Bunche, the United Nations, and the Decolonization of Africa*, *Wereldbeeld*, 2010, 34(4-5): 68-70.
25. United Nations oral history project, Alger Hiss, 13 February 1990, pp. 2-3.
26. Russell, R.B. *A history of the United Nations Charter*, p. 914.
27. Kelsen, H. *The law of the United Nations: a critical analysis of its fundamental problems* (London: Stevens, 1951)
28. Russell, R.B. *A history of the United Nations Charter*, pp. 912-913.
29. United Nations oral history project General Carlos P. Romulo, 17 november 1982, p. 10.
30. Verslag van August De Schrijver aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers 30 oktober 1945, geciteerd in Yakemtchouk, R. *L'adhésion de la Belgique à l'O.N.U.*, p. 198.
31. <http://www.wilpfinternational.org/>
32. Anderson, C. *Eyes Off the Prize: The United Nations and the African American Struggle for Human Rights, 1944-1955* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003)
33. Sherwood, M. *There is No New Deal for the Blackman in San Francisco: African Attempts to Influence the Founding Conference of the United Nations, April-July 1945*, *The International Journal of African Historical Studies*, 1996, 29 (1), p. 76.
34. Sherwood, M. *There is No New Deal for the Blackman in San Francisco*, p. 94.
35. Schrijver, N.J. *The future of the Charter of the United Nations*, *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 2006: 10 p. 4.
36. Schlesinger, S.C. *Act of creation*, p. 116.
37. United Nations oral history project, Alger Hiss, 13 February 1990, p.48.